

Politica educației în pedagogia sociologică a lui Petre Andrei [The Politics of Education in Petre Andrei's Sociological Pedagogy]

Gabriela CRISTEA

Abstract

Petre Andrei's sociological pedagogy is education policy-oriented and involved in the design of education reform. The analysis of public education is carried out at the level of the management structure of the education system and at the level of the organizational structure, which includes all levels of education. In Petre Andrei's conception, the University has two purposes: the formation of the student's spiritual personality and the preparation for a profession that requires higher education. The functional correlation between teacher and student maintains "an ethos of truth without which there is no science". The reformist ideas advocated by the scholar are reflected in the school legislation initiated during his time in ministry office.

Keywords: *public education, sociological pedagogy, education policy, sociology*

Introducere

În „istoria gândirii și practicii pedagogice românești” din prima jumătate a secolului XX, Petre Andrei este încadrat în direcția care definește „pedagogia socială și pedagogia sociologică”, alături de Dimitrie Gusti, Ion C. Petrescu, Stanciu Stoian, Eugeniu Speranția¹. Marele istoric al pedagogiei Ion Gh. Stanciu optează pentru formula „pedagogia sociologică”, argumentată din perspectiva metodologiei de cercetare de tip interdisciplinar promovată de Petre Andrei, inițiată de Spiru Haret și de Constantin Dimitrescu-Iași „încă din ultimul deceniu al secolului XIX”. În perioada interbelică, „prin cercetări și reflecții sociologice în domeniul educației”, dezvoltarea pedagogiei de orientare socială va fi influențată de „școala monografică de la București, condusă de Dimitrie Gusti”, aflată la baza construcției unor modele originale precum „*regionalismul și localismul*” educativ, orientări reprezentate de Ion C. Petrescu, respectiv de Stanciu Stoian. Ideile lor principale vor fi valorificate de Petre Andrei în *politica educației*, promovată special pentru reorganizarea democratică a școlii primare, care, pe de o parte, trebuie «să ofere atât la sate, cât și la orașe un minimum de cunoștințe», iar, pe de altă parte, trebuie să

¹ Ion Albulescu, *Istoria gândirii și practicii pedagogice românești*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2005, pp. 423-448

valorifice mai bine condițiile sociale, geografice și culturale, *diferite* în plan comunitar și zonal”².

Pedagogia lui Petre Andrei poate fi reconstituită dintr-o astfel de perspectivă istorică, aptă să identifice acele „dimensiuni teoretice, normative și metodologice” proprii care o individualizează în mod special în contextul relațiilor sale interdisciplinare cu sociologia, știința socială care studiază „societatea în genere”, un model și pentru pedagogie care are ca obiect de cercetare specific educația abordată în general³.

Opera pedagogică a lui Petre Andrei poate fi analizată nu doar din perspectiva istoriei pedagogiei, ci și în contextul unei ramuri mai speciale a istoriei pedagogiei: *pedagogia istorică*, orientată asupra „unor probleme ale educației, cum ar fi scopurile educaționale, filozofia educației, psihologia pedagogică, metodele de instrucție, curriculumul etc.”⁴. Între aceste coordonate putem situa cercetarea noastră orientată asupra „unei probleme educaționale” speciale, *Reforma învățământului. O perspectivă istorică* (1864-1944), care ne-a permis să analizăm pedagogia lui Petre Andrei la nivel de: a) „sistem de gândire pedagogică”; b) „idei pedagogice reformatoare angajate în elaborarea unor legi și proiecte de legi”⁵.

În ambele ipostaze, trebuie subliniat faptul că pedagogia sociologică promovată de Petre Andrei este implicată în politica educației, elaborată de autor în spiritul concepției sale generale despre viața socială (culturală, economică, morală, juridică, spirituală), transpusă în practica instrucției publice, organizată în învățământul primar, secundar și universitar, în plan normativ, în condițiile îndeplinirii unor funcții situate la vârful Ministerului: Subsecretar de stat la Ministerul Instrucțiunii publice (condus de Dimitrie Gusti, în perioada 1931-1932) și Ministru al Educației Naționale, în perioada 1938-1940.

Organizarea școlii

Ca reprezentant al pedagogiei sociologice, Petre Andrei elaborează un sistem de principii de organizare a școlii pe criterii sociale, menite să încurajeze realizarea unei politici a educației reformatoare:

1. *Principiul democrației*, care impune un minimum de cunoștințe comune în învățământul primar, conceput ca învățământ de bază, general, obligatoriu;
2. *Principiul caracterului practic al școlii*, care se referă atât la metodele de instruire cât și la resursele umane și didactico-materiale existente;
3. *Principiul valorificării specificului regional*, evaluat la nivel comunitar;
4. *Principiul educației prin muncă eficientă*, asociat cu celelalte două principii prezentate anterior;
5. *Principiul politehnismului*, vizând proiectarea învățământului tehnic-profesional, în contextul lansării și dezvoltării industriei⁶.

² Ion Gh. Stanciu, *Școala și doctrinele pedagogice în secolul XX*, Ediția a III-a, revăzută, Institutul European, Iași, 2006, pp. 139-151

³ Gabriela Cristea, „Pedagogia lui Petre Andrei. Dimensiuni teoretice, normative și metodologice”, în *Anuarul Universității „Petre Andrei” din Iași, Fascicula: Asistența Socială, Sociologie, Psihologie*, Iași, 2019, pp. 43-56.

⁴ Ștefan Bărsănescu, *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976, p. 323

⁵ Gabriela Cristea, *Reforma învățământului. O perspectivă istorică (1864-1944)*, Editura Didactică și Pedagogică, RA., București, 2001, pp. 222-223 și 270-276.

⁶ *Ibidem*, pp. 222-223; a se vedea și Ion Gh. Stanciu, *Școala și doctrinele pedagogice în secolul XX*, Editura Didactică și Pedagogică RA., București, 1995, pp. 183-186.

După cum spuneam, Petre Andrei este un reprezentant al pedagogiei sociologice interbelice, orientată în special în direcția politicii educației fundamentată teoretic la nivel de sociologie generală și elaborată practic de pe poziția unui factor decident la cel mai înalt nivel de conducere a sistemului de învățământ. Concepția sociologică și pedagogică despre politica educației este promovată în studiul intitulat *Politica culturală a noului stat român*, scris în perioada în care Petre Andrei îndeplinea funcția de Subsecretar de stat în Ministerul Instrucției, cultelor și artelor, studiu ce va fi inclus de Dimitrie Gusti, în cartea *Un an de activitate la Ministerul Instrucției, cultelor și artelor, 1932-1933*⁷.

În viziunea sociopedagogică a lui Petre Andrei, reforma școlii implică reforma culturii, necesară în condițiile în care omul creator al tuturor valorilor existente a ajuns să fie stăpânit de propriile sale creațiuni, convertite în bunuri materiale sau în deziderate politicianiste. Reforma școlii trebuie să rezolve această criză a culturii întreținută prin lupta dintre concepția idealistă, care afirmă primatul culturii cu toate efectele sale formative pozitive, și concepția politicianistă oglindită la nivelul școlii prin tendința de tehnicizare sau de ideologizare a educației și a învățământului.

Soluția reformatoare propusă de Petre Andrei angajează „răspunderea socială a *statutului cultural* care trebuie să facă din cultură un scop pentru orice om indiferent de clasa socială din care face parte”. Pe acest fond, „școala trebuie să arate valoarea omului muncitor”. Ea trebuie să stimuleze și să aprecieze permanent „valoarea muncii” la nivel de criteriu social, pedagogic și etic, juridic și politic, necesar, în toate împrejurările, „pentru selecția valorilor în conducerea statului”⁸. Ca urmare, este nevoie de „o reformă a întregului sistem de învățământ”. Ea pleacă de la critica școlii, concepută doar ca „agent de transmitere a cunoștințelor” și are ca scop general proiectarea unei noi instituții concepută ca „un colaborator în creația omului nou, în creația unei alte vieți pentru stat, pentru crearea adevăratei vieți democratice”⁹.

Pentru a atinge scopul general, construit în termeni de politică a educației, este necesară o nouă structură de organizare a sistemului de învățământ, cu o *școală primară*, concepută ca școală generală, obligatorie, de bază, care să aibă următoarele caracteristici:

- a) *unitară*, „cu un punct de plecare comun, un minimum de cultură necesar, același pentru copilul de țăran și pentru copilul de orășean, pentru ca procesul de ascensiune socială a valorilor să se efectueze normal”;
- b) „*supusă descentralizării și regionalismului*”, nu birocratismului central;
- c) „*simplică și vie*”, corespunzătoare cerințelor psihologice de vârstă și sociale, de mediu regional, de model comunitar / rural, urban;
- d) capabilă „să devină *practică*” prin obiectivele, conținuturile și metodele de instruire promovate de societate și de învățător cu insistență și perseverență;
- e) activă în cadrul unui proces didactic eficient, apt „să schimbe complet metoda de predare”, de învățare în școală și în afara școlii și de evaluare a rezultatelor obținute în timp;
- f) susținută pedagogic de „învățători care să aibă mai întâi o perfectă cunoștință a mediului și apoi să stăpânească foarte bine cunoștințele bogate și variate” – ceea ce presupune „o reformă a învățământului normal”¹⁰.

⁷ Petre Andrei, „Politica culturală a noului stat român”, în Dimitrie Gusti, *Un an de activitate la Ministerul Instrucției, cultelor și artelor, 1932-1933*⁷, Tipografia „Bucovina”, București, 1934, pp. 595-605

⁸ *Ibidem*, p. 599.

⁹ *Ibidem*, p. 600

¹⁰ *Ibidem*, pp. 604-605.

Instrucția publică

Pedagogia sociologică a lui Petre Andrei, orientată valoric la nivel de politică a educației, este elaborată și demonstrată, în mod special, în două lucrări importante: *Instrucția publică*¹¹, concepută ca *Raport prezentat comisiunii de întocmire a programului*, și *Ce este Universitatea și care e menirea ei?*¹².

Instrucția publică reprezintă învățământul organizat de stat care trebuie să se oglindească perfect în directivele politice sale școlare și culturale. Instrucția publică este dependentă de „ideologia partidului” reflectată în principiile de organizare și în scopurile generale ale educației și învățământului considerate prioritare. În context istoric determinat, Petre Andrei evocă „ideologia partidului național-țărănesc” care substituie „vechiul ideal liberalist”, centrat doar pe valoarea absolută a individului, cu *ideea de comunitate socială*, „națională și de interes colectiv, pe primul plan în toate statele moderne”¹³.

Instrucția publică este realizată la nivel de sistem de învățământ, organizat de „un stat cultural” care pune accent pe activitățile culturale, importante în plan general, calitativă, chiar dacă „rezultatele practice imediate, efectele, nu se văd momentan. Cultura, ca funcție generală a sistemului de învățământ, legitimată de stat (juridic) și ca fundament al conținuturilor activității de instrucție publică, validat pedagogic, „condiționează și determină sensul întregii dezvoltări a societății”¹⁴.

Analiza instrucției publice este realizată de Petre Andrei la nivel de structură de conducere și de organizare a sistemului de învățământ. La nivel de structură de conducere, el are în vedere „Ministerul instrucțiunii, organul principal de îndrumare și executare”. La nivel de structură de organizare are în vedere toate treptele de învățământ – primar, secundar, tehnic, superior – cu deschidere și spre „învățământul particular” și spre „cultura populară”, care este concepută de „Ministerul Culturii și Educației Naționale în paralel cu organizarea învățământului” *formal*, în spirit pedagogic modern, care anticipează educația și instruirea *nonformală*.

Structura de conducere a sistemului de învățământ implică organizarea Ministerului Instrucțiunii care în statul cultural devine „Ministerul Culturii și Educației Naționale”, preocupat pedagogic și social „nu numai de pregătirea pentru viața nouă a tinerei generații, ci și de educația întregului popor”. Un astfel de minister are un scop strategic, care anticipează teza educației ca factor prioritar în dezvoltarea societății – „armonizarea modului de funcționare a tuturor instituțiilor școlare și culturale indiferent de Ministerul cărui aparțin”¹⁵.

Reforma Ministerului este concepută pe baza a două *principii de organizare*, complementare:

1. *Principiul unității de directive* „de natură pedagogică” necesare pentru ordonarea activității de instruire la scara întregului sistem de învățământ;

¹¹ Petre Andrei, *Instrucția publică*, Editura Eminescu, București, 1936; lucrarea este reeditată în *Opera Omnia*, Tomul IV, Volumul I, Editura TIPO Moldova, Iași, 2010, pp. 237-276.

¹² Petre Andrei, „Ce este Universitatea și care e menirea ei?”, în *Sociologia generală*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1936; lucrarea se găsește și în *Sociologia generală*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2010 și în *Opera omnia*, Tomul I, Partea I, Volumul I, Volumul II, Editura TIPO Moldova, Iași, 2010.

¹³ *Ibidem*, p. 237.

¹⁴ *Idem*.

¹⁵ *Ibidem*, p. 238.

2. *Principiul descentralizării*, aplicat de „serviciile exterioare ale ministerului, care trebuie bine organizate” administrativ, pentru a putea aplica „directivele unitare pedagogic” în funcție de resursele existente pe plan regional și local¹⁶.

Ministerul Culturii și Educației Naționale coordonează instrucția publică realizată în cadrul sistemului de învățământ, prin intermediul a două tipuri de „organe de conducere”:

I. *Organe pedagogice*:

1. Consiliul pedagogic central, „strâns legat de consiliile pedagogice regionale”;
2. Oficiul de studii și statistică – cu biblioteca respectivă;
3. Consiliul „foștilor miniștrii de instrucțiune”, cu atribuții pedagogice precise;
4. Consiliul Inspectorilor școlari;
5. Consiliul permanent.

II. *Organe administrative*, responsabile de aplicarea deciziilor elaborate de organele pedagogice, în acord cu cele două principii de organizare a ministerului (care ordonează activitatea de instrucție publică prin „directivele unitare”, valorificate eficient în condiții de „descentralizare”):

1. *Direcțiuni*, care au ca obiectiv conducerea administrativă a treptelor și formelor de învățământ;
2. *Direcțiunea culturii poporului*, „provenită din completa transformare a *Casei Școalelor*”, care include trei mari secțiuni, cu diferite servicii:
 - a. *Secția cercetărilor științifice și a publicațiilor*;
 - b. *Secția artelor* „de care va depinde învățământul artistic”;
 - c. *Secția instituțiilor de popularizare*:
 - i. *Serviciul școlar*, „cuprinzând școli țărănești superioare și universități populare”;
 - ii. *Serviciul propagandei* (prin cinematograf, radio, cămine culturale, case de lectură, educație fizică și turism);
 - d. *Secția materialelor*.

În acord cu principiul descentralizării, „în administrația noastră școlară trebuie să menținem *inspectoratele regionale*, conduse de un membru al corpului didactic cu larg atribuțiuni, având alături un *consiliu pedagogic regional*”. Petre Andrei propune că „n-ar fi rău ca aceste inspectorate să fie conduse – pedagogic – de un profesor universitar care poate rezista mai mult presiunilor de tot felul”¹⁷.

Structura de organizare a sistemului de învățământ asigură distribuția pedagogică și socială a instrucției publice pe trepte de învățământ (primar, secundar, tehnic, superior), cu deschideri și spre „învățământul particular” dar și spre *educația nonformală*, proiectată să fie realizată prin „cultura populară”¹⁸.

I. *Învățământul primar* asigură instrucția publică prin „școala primară”, generală, de bază, obligatorie. Școala primară este proiectată în funcție de trei scopuri generale care urmăresc:

1. democratizarea sistemului de învățământ,
2. orientarea practică a învățământului;
3. descentralizarea învățământului.

¹⁶ *Idem*.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 240-242.

¹⁸ *Ibidem*, pp. 243-276.

În această încadrare teleologică și axiologică, școala primară, generală și obligatorie, care asigură baza de formare la scara întregului sistem de învățământ, trebuie să fie sau să devină în procesul de instrucție publică:

1. „Democratică, în sensul că atât la sate cât și la orașe se va preda un minimum de cunoștințe necesare pentru viață, încât copilul de sătean să nu fie pus în inferioritate” dacă „va dori să urmeze o școală secundară, beneficiind efectiv de posibilități egale de cultură, de puncte comune de plecare”.

2. „Practică, în sensul că se va înlătura din program tot ceea ce constituie cunoștință aridă, rece, departe de aplicarea la viața de toate zilele”, astfel încât „pe lângă formarea de aptitudini practice în atelierul școlar și în grădina școlii, în predarea cunoștințelor chiar se va scoate în relief *aspectul practic al lucrurilor*”;

3. „Regională”, în sensul că „educația prin muncă și pentru muncă se poate realiza numai dacă se ține seama de mediul geografic și economic în care trăiește copilul”, astfel încât „învățătura din școală să corespundă cerințelor sufletului, dar în același timp să urmărească și scopurile societății”¹⁹.

Cele trei scopuri socio-pedagogice generale ale învățământului primar determină transformări calitative la nivel de sistem și de proces de învățământ, cu referințe speciale la:

a. *Conținutul învățământului rural-urban*, care este perfecționat pe fondul valorificării aceluși „minimum de cunoștințe” de cultură generală, care în pedagogia contemporană constituie „curriculumul comun” sau „trunchiul comun de cultură generală”;

b. *Modul de instruire în școala primară*, care este perfecționat în cadrul „unui învățământ integral cu obiectele de predare grupate pe unități de viață, în care cunoștințele din diferitele domenii se întrepătrund alcătuind un tot armonios”, valorificând modelul de învățare pe *centre de interes* (Ov. Decroly), anticipând chiar modelul de *curriculum integrat*, interdisciplinar și transdisciplinar;

c. *Structura școlii primare* cu caracter deschis, ce include nu doar „ciclul de 4 ani”, ci și „ciclul II cu trei clase complementare cu caracter accentuat agricol și profesional, care nu trebuie confundat cu un gimnaziu incomplet”, chiar dacă prin *examene de diferență* „elevii care au prins gust de carte au și posibilitatea de trecere în *gimnaziu* (prima treaptă a liceului, cu durata de 4 ani)”.

d. „*Învățământul normal*” pentru pregătirea învățătorilor, care implică stabilirea unei legături directe cu învățământul primar special pentru a forma un învățător – agent al unei culturi care se bazează pe cunoașterea profundă a „vieții și sufletului” satului, în mod special, (dar și a orașului), printr-o „sub toate aspectele”²⁰.

II. *Învățământul secundar* integrează în structura sa:

1. *Școlile normale*, „frecventate într-o majoritate covârșitoare de fii de țărani”, care trebuie perfecționate prin atragerea în corpul didactic a „unor tineri universitari cu examene de capacitate așa cum se recrutează pentru licee, prin înființarea de laboratoare de psihologie (implicate în cunoașterea elevilor) și prin perfecționarea organizării la nivel de conducere – „directorul școlii normale să fie neapărat un profesor de pedagogie” și de deschidere spre „o instituție specială, așa numită *institut pedagogic*”.

2. *Învățământul de grad secundar* include *școli teoretice* (gimnaziile și liceele) și *școli practice* (școlile profesionale de fete, școlile comerciale, școlile de meserii, școlile agricole, școlile de menaj). Învățământul secundar teoretic urmărește „formarea unui spirit echilibrat” care

¹⁹ *Ibidem*, pp. 244-245.

²⁰ *Ibidem*, pp. 246-247 și p. 254.

poate fi realizat prin cultură generală, unitară și coordonatoare. Este organizat pe două cicluri: „cursul inferior sau *gimnaziul*” (clasele I-IV, n.n. V-VIII) și „cursul superior”. *Gimnaziul* constituie „primul *ciclu al liceului* comun pentru toate școlile de grad superior”. Cel de-al doilea ciclu, *liceul propriu-zis*, „nu scoate specialiști”. Dar „întrucât la vârsta de 17-18 ani se desemnează bine preferințele și aptitudinile elevilor, se poate începe o îndrumare în pregătirea pentru studiile superioare” prin „împărțirea în clasa a VII-a (n.n. a XI-a), în două secții, *științifică și literară*”.

3. *Seminariile teologice* au comun cu liceele primele patru clase gimnaziile, „după care începe opera de pregătire specială teologică”. Ea permite absolvenților să urmeze facultatea de teologie. Menirea absolvenților, preoți care „nu constituie niște obișnuiți funcționari de stat,” este să ofere comunității „exemple vii de moralitate”. Preoții, „împreună cu învățătorii, vor trebui să intervină activ în întreaga viață culturală și socială a satelor noastre”²¹.

III. *Învățământul tehnic* constituie „ramura cel mai puțin dezvoltată” care trebuie reorganizată în acord cu „structura economică și socială a țării” pentru a răspunde nevoilor de dezvoltare a acesteia. El include:

- a. școlile de meserii: elementare (de 2 ani), inferioare și superioare;
- b. școlile comerciale: elementare, complementare, superioare (care orientează absolvenții spre „Academia Comercială”);
- c. școlile profesionale pentru fete;
- d. învățământul tehnic profesional, „cu trei grade; elementar, secundar și superior”;
- e. învățământul tehnic superior;
- f. învățământul muncitoresc „legat de ucenicie și de școlile de perfecționare a lucrătorilor”;
- g. învățământul realizat prin „cursuri ambulante pe cartiere sau din comună în comună”²².

IV. *Învățământul superior* are ca funcție generală „cercetarea și creația științifică”. Prin raportare permanentă la această funcție generală, *Universitatea* ca instituție specifică învățământului superior „evită tot ceea ce o poate compromite și abate – în diferite împrejurări și contexte istorice – de la îndatoririle sale științifice, morale și legale”²³.

La nivel de politică a educației, în organizarea universității, determinant calitativ, din punct de vedere pedagogic și social, este *principiul autonomiei* „fără de care nu poate exista”. El validează în plan normativ superior: „1. Dreptul universităților de a-și grupa materiile de învățământ în catedre după necesitățile științifice; 2. Dreptul de a propune înființări sau desființări de catedre, conferințe, cursuri; 3. Libertatea de concepție științifică a profesorului; 4. Dreptul facultăților de a-și recruta corpul didactic”²⁴.

O problemă specială importantă pentru calitatea instrucției publice la scara întregului sistem de învățământ, este cea a „pregătirii viitorilor profesori”. Petre Andrei preconizează „transformarea actualului seminar pedagogic – în care studenții fac practică pedagogică, asistând la un număr oarecare de lecții din specialitatea aleasă de dânsii și făcând apoi ei înșiși lecțiuni cu elevii” – în *instituit pedagogic* cu două secțiuni:

a. *Secțiunea secundară* – pentru „studenții care vor să se facă profesori, audiind anumite cursuri și conferințe pedagogice și făcând practică timp de doi ani (studenții din anul III și IV)”;

²¹ *Ibidem*, pp. 255-261.

²² *Ibidem*, pp. 262-264.

²³ *Ibidem*, p. 268.

²⁴ *Ibidem*, p. 269.

b. *Secțiunea normală* – pentru „învățătorii care au funcționat cinci ani la țară, având titlul definitiv și după ce au trecut un examen de admitere”, care la final „vor purta titlul de profesori, având și drepturile de salarizare ale profesorilor secundari” și posibilitatea de a fi recrutați prioritar ca „*inspectori, revizori, subrevizori și directori de școli*”²⁵.

Petre Andrei evidențiază faptul că:

- a) formarea învățătorilor va trebui să fie asigurată în timp prin „institutul pedagogic”, organism al învățământului superior „în strânsă legătură cu *consiliul pedagogic regional*;
- b) formarea continuă a profesorilor secundari cu titluri superioare și lucrări științifice” poate fi realizată prin înscrierea lor la „un examen de agregatie în urma cărora vor obține titlul de *agregati*, care le oferă șanse suplimentare pentru „recrutarea lor ca directori de școli secundare” sau ca inspectori, integrați în „organele de control”.

Institutul pedagogic, ca organism de formare a corpului didactic (pentru învățământul primar și secundar) va atașa, la nivelul structurii sale de organizare, „școli de aplicație și laboratoare (psihologice, metodice etc.) necesare pentru a putea da o temeinică pregătire a viitorilor profesori”²⁶.

Caracterul deschis al sistemului de învățământ analizat de Petre Andrei în spiritul pedagogiei sale sociologice, orientată valoric la nivel de politică a educației, este probat prin:

1. *Învățământul particular*, care este criticat de Petre Andrei deoarece „este în stare de inferioritate din toate punctele de vedere”. El trebuie dezvoltat calitativ, în funcție de *un scop specific pedagogic*, „nu lucrativ așa cum a fost de multe ori în trecut. Trebuie chiar stimulat de stat, oferind oarecare avantajii comunelor, municipiilor, județelor și altor instituții de stat care ar dori să înființeze școli, acordându-le toate drepturile școlilor de stat”²⁷.

2. *Cultura populară*, care este analizată de Petre Andrei la nivel de educație / instruire nonformală, realizată „paralel cu organizarea învățământului”. Ea implică, însă, răspunderea Ministerului Culturii și Educației Naționale care „va trebui să se ocupe de răspândirea culturii în marile mase ale poporului și de întreținerea preocupărilor culturale la cei ce au trecut prin școală”²⁸. Sunt preconizate mai multe *forme* de realizare a unei educații *nonformale*, cu impact comunitar, concepută în funcție de un scop general care reconstituie noțiunea socio-pedagogică de „cultură populară”:

- a. *Școlile superioare țărănești*, care „au menirea să fie centre permanente de cultură sătească”, dezvoltate, în spirit haretian ca „adevărate institute practice de continuare a culturii absolvenților școlilor primare”;
- b. *Căminele culturale* care includ bibliotecă, un muzeu agricol, radio, cinematograf etc.;
- c. *Universitățile populare*, în orașele mari;
- d. *Ateneele culturale*, în orașele mici – care „înlocuiesc la oraș școlile țărănești”²⁹.

Analiza Universității

Aceasta este realizată de Petre Andrei în introducerea la *Sociologia generală*. Reperul istoric este asociat cu „filozoful Schelling, care a susținut că *universitatea* trebuie să formeze numai oameni de știință, cercetători și nicidecum profesioniști”. Reperul teoretic este asociat cu

²⁵ *Ibidem*, p. 271.

²⁶ *Ibidem*, p. 272.

²⁷ *Ibidem*, pp. 267-268.

²⁸ *Ibidem*, p. 272.

²⁹ *Ibidem*, pp. 272-276.

funcția socială a *universității* care angajează capacitatea sa instituțională sau organizațională de „a spori potențialitatea conștiinței” la nivel de „idei pure”, dar și de „realitatea socială”, economică, politică, spirituală, culturală etc.³⁰.

În cadrul istoric actual, „universitatea trebuie să urmărească un scop mai complex și mai multilateral, pe care în care în context epistemologic și etic specific pedagogiei sociologice constituie funcția generală a învățământului superior: „cercetarea științifică și crearea științei”. Funcțiile principale tratate de Petre Andrei ca „ținte” sau scopuri generale, strategice, au în vedere: a) *formarea personalității spirituale a studentului*; b) *pregătirea pentru o profesiune*.

În plan pedagogic, obiectivul general al *Universității* este concentrat la nivelul corelației necesare între *profesor și studenți*, susținută de „un ethos al adevărului fără de care nu există știință”. Ca urmare, putem construi un obiectiv general cu valoare de scop strategic: a forma și a dezvolta la nivelul conștiinței studenților capacitatea de a utiliza „metoda științifică de lucru” aptă „să trezească în suflet pasiunea pentru *știință și gândire*”³¹.

Studentul este analizat de Petre Andrei în contextul în care comportamentul său evidențiază „aspectul specific tineretului universitar”. Ca actor al educației universitare, *studentul* constituie o componentă importantă a structurii de funcționare a educației necesară pe larg în cadrul activităților pedagogice de tip universitar. „Caracterele sale specifice” sunt probate în mediul universitar și în societate, unde studentul se remarcă în special prin:

- a. „manifestarea activă, vie, chiar violentă în viața socială și politică”;
- b. „preferința pentru anumite ideologii sociale”;
- c. „trebuința de libertate și de expansiune care dă studentului impresia că orice autoritate care îi reglementează manifestările comite un atentat contra persoanei sale”;
- d. „ideologia pronunțată cu nuanță universalistă”;
- e. „aparitia unei conștiințe politice care nu a mers paralel cu pregătirea intelectuală și științifică”³².

Profesorul este analizat în context general și particular. În context social general, el își asumă dramatic „soarta intelectualilor”, care „în toată evoluția omenirii nu au avut de când lumea o soartă materială care nu poate fi invidiată”. În context particular, pedagogic, în general, didactic, în special, profesorul trebuie să probeze, „mai înainte de orice, o conștiință a datoriei, izvorâtă din dragostea pentru misiune și din sentimentul răspunderii morale a fiecăruia pentru activitatea sa”. La nivel de corelație profesor-student, Petre Andrei adresează un îndemn spiritual studenților: „*Apropiați-vă cu încredere de profesorii voștri, în al căror suflet este, trebuie să fie destulă dragoste pentru a vă înțelege și a vă ajuta*”³³.

La nivel normativ, în plan sociologic juridic, „*ideile reformatoare* susținute de Petre Andrei se regăsesc în *legislația școlară inițiată în perioada sa ministeriat*”:

1. *Legea pentru organizarea și funcționarea învățământului primar și normal* (26 mai 1939) „încearcă să găsească un echilibru pedagogic între programa minimală cu caracter general și program suplimentară, adaptabilă la situații particulare”, *echilibru* susținut la nivel de conținut al instruirii cu argumente *psihologice* („unități de viață”, apropiate de „centrele de interes” / Ov. Decroly) și *sociologice* (raportate la condițiile sociale existente, geografice, regionale și locale).

2. *Decretul Lege pentru învățământul secundar teoretic* (3 noiembrie 1939) urmărește: a) „adaptarea *liceului* la condițiile sociale existente, oferind absolvenților clasei a VII-a (n.n. a XI-

³⁰ Petre Andrei, „Sociologia generală”, în *Opera omnia*, ed. cit., p. 37.

³¹ *Ibidem*, p. 39.

³² *Ibidem*, pp. 48-54.

³³ *Ibidem*, p. 60.

a) posibilitatea înscrierii într-o școală tehnică”; b) „organizarea unui liceu model care se încadrează în tendința de democratizare a școlii care presupune lărgirea ariei de selecție a viitoarelor elite necesare pentru progresul societății românești”³⁴.

O altă temă de cercetare în contextul pedagogiei istorice este cea a interdisciplinarității în științele sociale / științele educației. Este o temă dezvoltată pe tot parcursul operei lui Petre Andrei, cu accente specifice în *Sociologia generală*, unde autorul analizează relațiile dintre sociologie și istorie, psihologie, filozofie (epistemologie), pedagogie³⁵. În această perspectivă putem avansa un model de (re)construcție a pedagogiei realizat prin raportarea acesteia la criteriile epistemologice validate în sociologie, demonstrate de Petre Andrei în opera sa.

Criterii epistemologice	Domenii	Sociologie	Pedagogie
1. Obiectul de studiu specific		„Societatea în genere”, abordată prin conceptele sociologice fundamentale (<i>Sociologia generală</i>)	Educația abordată global prin conceptele pedagogice fundamentale (<i>Teoria generală a educației</i>)
2. Normativitatea specifică		Legile sociologiei, probabilistice - raportate la funcțiile generale - exprimate prin <i>tipurile-ideale</i> (cu referință la societate, natura și esența ei, factori, condiții, structura și evoluția ei etc.)	Legile pedagogiei, probabilistice - raportate la funcțiile generale - exprimate prin <i>tipurile-ideale</i> (cu referință la educație, finalitățile educației, conținuturile generale ale educației etc.)
3. Metodologia de cercetare specifică		„Metoda sociologică integralistă” - Metode inductive - Metode deductive	- Metode de cercetare fundamentală (istorică și teoretică) - Metode de cercetare aplicată (empirică, experimentală)

Concluzii

Pedagogia sociologică a lui Petre Andrei este orientată la nivel de politică a educației și implicată în proiectarea reformei educației. Analiza instrucției publice este realizată la nivel de structură de conducere a sistemului de învățământ și la cel de structură de organizare, care include toate treptele de învățământ.

În concepția lui Petre Andrei, Universitatea are două scopuri: formarea personalității spirituale a studentului și pregătirea pentru o profesiune care presupune studii superioare. Corelația funcțională dintre profesor și student întreține un „ethos al adevărului fără de care nu există știință”. Ideile reformatoare susținute de savant se regăsesc în legislația școlară inițiată în perioada sa de ministeriat.

BIBLIOGRAFIE

ALBULESCU, Ion, *Istoria gândirii și practicii pedagogice românești*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2005

ANDREI, Petre, *Sociologia generală*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1936.

ANDREI, Petre, *Instrucția publică*, Editura Eminescu, București, 1936.

³⁴ Gabriela Cristea, *Reforma învățământului. O perspectivă istorică (1864-1944)*, Editura Didactică și Pedagogică, RA., București, 2001, p. 273; Ion Gh. Stanciu, *Școala și doctrinele pedagogice în secolul XX*, Editura Didactică și Pedagogică RA., București, 2015, pp. 158-161; Bunescu, Gheorghe (coord.), *Tradiții și rezultate ale principalelor reforme de învățământ din România – studiu istoric*, Institutul de Științe ale Educației, București, 1990, pp. 271-280.

³⁵ Simona-Gabriela Ciucă, *Relația dintre sociologie și pedagogie în viziunea lui Petre Andrei*, Editura Didactică și Pedagogică RA., București, 2011.

ANDREI, Petre, „Sociologia generală”, în *Opera omnia*; Tomul I, Partea I, Volumul I, Volumul II, Editura TIPO Moldova, Iași, 2010.

ANDREI, Petre, *Sociologia generală*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2010.

ANDREI, Petre, „Despre ideal, Despre fericire, Valorile estetice și Teoria empatiei, Etica, Instrucția publică”, în *Opera omnia*, Tomul IV, Volumul I, Editura TIPO Moldova, Iași, 2010.

BÂRSĂNESCU, Ștefan, *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976.

BUNESCU, Gheorghe, (coord.), *Tradiții și rezultate ale principalelor reforme de învățământ din România – studiu istoric*, Institutul de Științe ale Educației, București, 1990.

CIUCĂ, Simona-Gabriela, *Relația dintre sociologie și pedagogie în viziunea lui Petre Andrei*, Editura Didactică și Pedagogică RA., București, 2011.

CRISTEA, Gabriela, *Reforma învățământului. O perspectivă istorică (1864-1944)*, Editura Didactică și Pedagogică, RA., București, 2001.

CRISTEA, Gabriela, „Pedagogia lui Petre Andrei. Dimensiuni teoretice, normative și metodologice”, în *Anuarul Universității „Petre Andrei” din Iași, Fascicula: Asistența Socială, Sociologie, Psihologie*, Iași, 2019.

GUSTI, Dimitrie *Un an de activitate la Ministerul Instrucției, cultelor și artelor, 1932-1933*, Tipografia „Bucovina”, București, 1934.

STANCIU, Ion Gh., *Școala și doctrinele pedagogice în secolul XX*, Editura Didactică și Pedagogică RA., București, 1995 și Ediția a III-a, revăzută, Institutul European, Iași, 2006.